

יחידת הוראה בנושא:

אביב

לי צבר, עדי יוחליס, עדי פלג, ויקה מלמד

תוכן העניינים

מבוא

אוכלוסיית היעד ואתגרים אפשריים בלמידה

נושא יחידת ההוראה והרציונאל לבחירתו

מטרות כלליות של יחידת ההוראה

מערך שיעור 1 – שיעור אומנות

מערך שיעור 2 – שיעור מלאכה

מערך שיעור 3 – שיעור מוסיקה

מערך שיעור 4 – שיעור תנועה

סיכום

ביבליוגרפיה

מבוא

אוכלוסיית היעד ואתגרים אפשריים בהוראה –

האוכלוסייה עברה מיועדת יחידת הוראה זו היא ילדים בכיתות ג'-ד' הולמדים בבית ספר לחינוך מיוחד ובעלי הפרעות התנהגות ולקויות למידה. אוכלוסיית הילדים מתאפיינת בלקויות למידה שונות וכן בהפרעות התנהגות הבאות לידי ביטוי בלקויות קשב וריכוז ובהתנהגות אימפולסיבית ולעיתים אלימה, תוקפנית ומתנגדת. חלק מהילדים מגיעים מרקע סוציו-אקונומי נמוך, עובדה המעמידה אותם כילדים בסיכון' וכבעלי חוסר בסיסי בתמיכה מהבית בכל תחומי החיים והחברה.

לקויות הלמידה באות לידי ביטוי בעיקר בתחום העיוני (לקויות קריאה, כתיבה והבנת נקרא ברמות שונות), אך גם בשדה האומנות ניתן לראות ביטוי לכך בהתנהלות מסורבלת, בלקות במוטוריקה העדינה והגסה, בליקויים במערכת הסנסומוטורית ובידע עולם נמוך וחוסר (רצון, 1996). הפרעות התנהגות הן לעיתים פועל יוצא של לקויות הלמידה וצורת הביטוי שלהן תהיה התנהגות אלימה ובריונות, התנגדות פעילה והסתה של תלמידים אחרים נגד המערכת, יציאה מהשיעור ללא רשות ושוטטות ברחבי בית-הספר ולעיתים אף השחתת ציוד. לקויות קשב וריכוז מאפיינות רבות מהתלמידים אשר מתנהגים בצורה אימפולסיבית, מתקשים להתמיד במשימה אחת לאורך זמן, תנועתיים מאוד (היפראקטיביים), מתקשים למלא אחר הוראות הניתנות להם ומפגינים חוסר עקביות בביצוע משימה (בארקלי, 2003).

אתגרים אפשריים בהוראת אוכלוסיה זו נובעים מתוך הקשיים והמאפיינים של הילדים.

ילדים בעלי הפרעות קשב וריכוז עשויים להפגין התנהגות היפראקטיבית, תנועות רבה ואימפולסיביות פיזית ומילולית. חוסר תשומת לב בהקשבה להוראת הניתנות, לעיתים חוסר הבנה וצורך בהסבר נוסף, מפורט או מתוון יותר, לפי צרכי התלמיד. המורה המלמד כיתה כזו נדרש לגלות גמישות במהלך הכנת השיעור, באופן בו הוא משאיר פתח לשינויים שעלולים להתרחש במהלך השיעור (למשל להכין תוכנית ב' במידה ולא יהיה שיתוף פעולה, או במידה והתלמידים יסיימו מהר מאוד את המשימה שניתנה להם ויראו סימני שעמום). בנוסף, יש צורך גם בגמישות במהלך העברת השיעור, ערנות ורגישות לתגובות התלמידים : יכול להיות שצריך לעוררם, אם הגיעו עייפים ורדומים, או להיפך, להרגיע אותם, אם הגיעו נסערים ומלאי אנרגיה שלא מתאימה למהלך השיעור. בנוסף, תלמידים מסוימים עלולים לחוש מאוימים ממשימות ספציפיות ויסרבו לשתף פעולה בשיעור (באופן פסיבי או אקטיבי), ובתגובה יימנעו מעשייה או עבודה, ולעיתים אף ינסו לגרור אחריהם תלמידים נוספים. לפעמים תלמיד בקבוצה של כיתה האם יסרב לפעול ולעבוד בשיעור מסוים בשל חשש מדימוי שייווצר לו בעקבות זאת, וכשהיה אורח או חלק מכיתה אחרת, זה דווקא יאפשר לו מרחב פעולה ויצירה בשיעור. לעיתים הסבר פשוט, קצר וברור יכול לפתור את האיום שבאתגר. לפעמי הדגמה והצגת תוצר יכולה להיות דרבון מלהיב לעשייה בשיעור. תפקיד המורה להיות קשוב ולהכיר את קהל התלמידים שלו ולהתאים את עצמו לסיטואציה הנתונה. הדבר מצריך גמישות, רגישות, והיכרות עם התלמידים – כל אלו נבנים במהלך הזמן.

לתלמידים בעלי לקויות למידה ובעיות התנהגות, חשוב לחוות חוויות הצלחה, כמו לתלמידים רגילים, ואולי אף יותר. הם שבעי חוויות כישלון, ומבוגרים שסבבו אותם אמרו להם כמה הם לא מוצלחים, או שהם לא מתאמצים מספיק ולכן הם לא מצליחים. חשוב שחוויות

ההצלחה לשל התלמיד ינבעו מהבנה ותחושה של הישג אמיתי ולא מהתפעלות חיצונית ומזויפת, על כן יש לבחור בקפידה את האתגר שמציבים בפניהם. מצד אחד לא קשה מדי, שלא יהיה קל מדי לעמוד בו, ואז עשויה לעלות תחושה שזלזלו בהם. ומצד שני - אתגר שלא יהיה קשה מדי, כך שלא יצליחו לעמוד בו. זוהי אחת המשימות המאתגרות העומדות בפני המורה - ליצור שיעור שיהווה אתגר מותאם לתלמידים המשתתפים בו. אחת הדרכים לעשות זאת היא בניית שיעור המאפשר בחירה בין רמות קושי שונות על פי יכולות התלמידים (לאבוי, 2008).

נושא יחידת ההוראה והרציונאל -

האביב הוא חלק ממעגל המחזורי של עונות השנה והוא מציין התחדשות והתעוררות של הטבע. בעלי החיים מתעוררים מתרדמת החורף ומתחילים להתעבר וללדת, פרחים רבים מתחילים לבלב ולפרוח ועצי פרי מנצים ומתחילים בתהליך לקראת הבשלת הפירות. בחג האביב נמצא גם חג הפסח המסמל את היציאה מעבדות לחירות ואת השחרור. רובם המכריע של הילדים מכיר את החג ויכול להתחבר אליו. דרך העלאת חג הפסח, אותו הילדים מכירים מביתם, תתאפשר נקודת חיבור נוספת בעלת תכנים חדשים. העברת יחידת הלימוד בסמוך לעונת האביב נכונה עבור הילדים שכן הנושא מוכר להם מחיי היומיום ומחוויותם האישיות כחלק ממעגל החיים. הנושא הכללי מאפשר נקודות מבט שונות והתייחסות להיבטים הקשורים לעונת האביב, ודרך תחומי הדעת המגוונים (מוסיקה, תנועה, אומנות פלסטית ומלאכה) חיבור לעולמם האישי והתנסות ביצירה ובהבעה אישית.

מטרות כלליות של יחידת ההוראה -

- 1) עמידה על מאפייני הייחודיים של עונת האביב.
- 2) חיבור מאפייני האביב לחוויה האישית של הילדים.
- 3) יצירה והבעה אישית בעקבות הלמידה ובחיבור לנושא האביב.
- 4) חיזוק חווית הצלחה והעצמה אישית וקבוצתית של התלמידים.

מערך שיעור בנושא פריחה והתחדשות – תחום הדעת : אמנות

מטרת על: שיעור זה הוא חלק מיחידת הלימוד בנושא האביב המתחברת למאפייני הייחודיים של עונה זו. בשיעור אמנות נתחבר לנושא הכללי כחלק מחווית הלמידה הבינתחומית בתחומי האמנויות המגוונים תוך התייחסות למטרות הכלליות של יחידת ההוראה. התלמידים יתנסו בטכניקות שונות של ציור ועבודה בצבע בעבודה אישית וקבוצתית ומתוך ההתנסות החווייתית יעלה החיבור לעולמם האישי.

מטרות ייעודיות:

1. התלמידים ייחשפו ליצירות מגוונות המתארות את עונת האביב.
2. התלמידים יתנסו בעבודה בצבעי גואש וצבעי ידיים.
3. התלמידים יתנסו בטכניקת חותמות מגוונות.

4. התלמידים יתנסו בהבעת רעיון דרך צבע וצורה.

5. התלמידים יתנסו בעבודת יצירה קבוצתית וילמדו לשתף פעולה תוך כדי יצירה.

מהלך השיעור:

פתיחה: (8-10 דקות) הצגת מגוון יצירות העוסקות בנושא מול התלמידים וניהול דיון קצר על המאפיינים הנושאים, הצורניים והצבעוניים ואמצעי ההבעה המופיעים ביצירות.

שאלות מנחות לדיון:

1. מה לדעתכם משותף בין כל יצירות האמנות? (פריחה, פרחים, אביב...)
2. איך מתוארת עונת האביב בכל יצירה? (דרך תיאור של פריחה בשדה – ניסיון לתאר מציאות, דרך דמות שמורכבת מפרחים – שילוב בין משהו מציאותי, דמות, לבין משהו לא מציאותי, דמות עשויה מפרחים, בשביל להעביר את רעיון הפריחה וההתחדשות...)
3. אילו צבעים מופיעים ביצירות? אילו צבעים בולטים יותר? (ירוקים, צהובים, אדומים...)
4. אילו צורות או פרטים מופיעים בכל היצירות? (פרחים...)
5. האם לדעתכם יש דרכים אחרים להעביר את נושא האביב?

עכשיו בואו ננסה ליצור בעצמינו אביב באמצעות צבעים וצורות...

"אביב" ארצימובלו

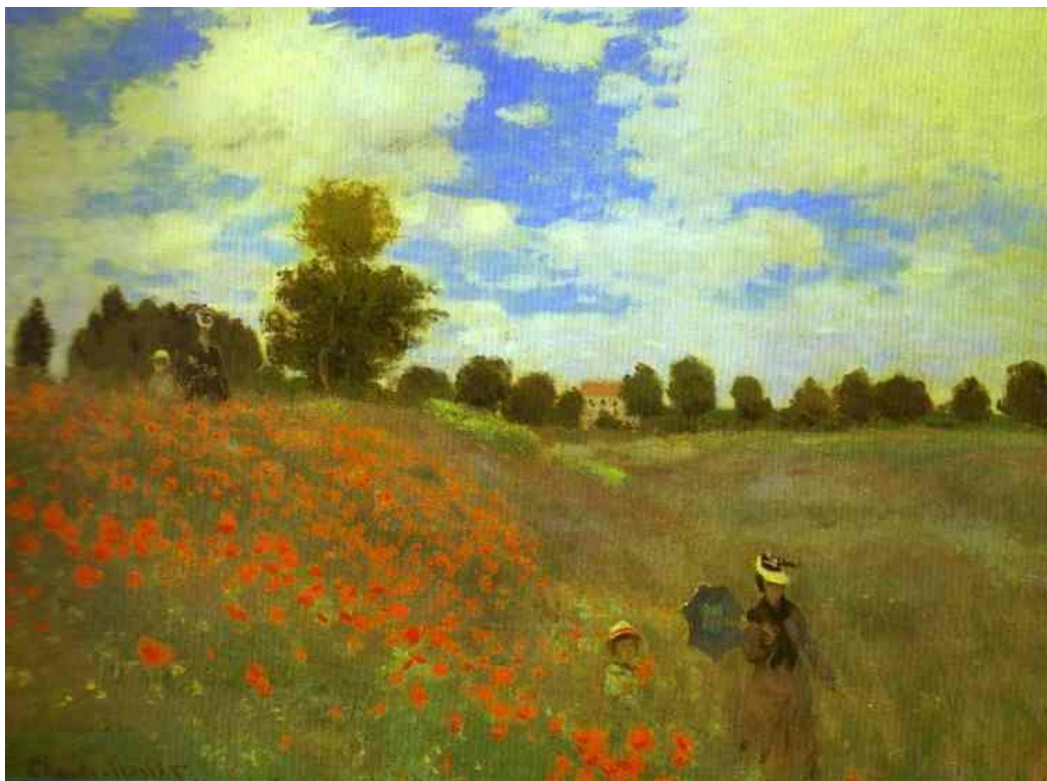

"איריסים" ואן גוך

6

"אביב" בוטיצ'לי

"שדה פרגים" קלוד מונה

7

"פרחים" דיאגו ריברה

מגזרות נייר מאטיס

"עץ פורח" ססקליה

עבודה מעשית (25-30 דקות)

חלוקה ל-2-4 קבוצות (לפי מס' התלמידים, כך שיהיו 3-4 תלמידים בקבוצה). כל קבוצת תלמידים תעבוד על דף בגודל גיליון ותיצור עבודה משותפת. ההנחיה לעבודה תשים דגש על עבודה תוך שיתוף פעולה ומתן מקום וכבוד לכל אחד מחברי הקבוצה על הדף. ובהקשר לדיון בעבודות בהן צפינו, הדגש יושם על העבודות כהשראה לעבודה אישית, מה אני הייתי לוקח לעבודה שלי, רעיון או צורה. בפני התלמידים יוצגו אפשרויות העבודה והחומרים שעומדים לרשותם. צבעי גואש, צבעי ידיים, חותמות שהוכנו מראש מגילילי נייר, יצירת חותמות באמצעות אביזרים שונים (למשל מזלגות) ובאמצעות אצבעות, שימוש במכחולים ועוד. כל קבוצה תחליט בין חבריה, אם הם בוחרים להשתמש בטכניקה אחת או בשילוב טכניקות ואיך הם מביעים בצורה ובצבע את נושא האביב. (במידה ומזג האוויר יהיה נעים בחוץ העבודה תיעשה בחלל שנמצא מחוץ לכיתה).

מס' דוגמאות לטכניקות חותמות שונות :

עבודה בשילוב חותמות שנעשות במזלגות ועבודת מכחול

חותמות באמצעות עלים

חותמות באמצעות גלילי נייר קרטון

המורה והסייעת יסתובבו בין הקבוצות ויסייעו מבחינה טכנית, ומבחינת תיווך חברתי אם נדרש.

סיכום (5-7 דקות)

הצגת העבודות בפני הכיתה כולה. המורה מסכמת את נושא השיעור, נחשפנו ליצירות שונות בנושא עונת האביב, התנסינו ביצירה משותפת בתוך קבוצה, למדנו טכניקות שונות לשימוש בצבע. מישו מהתלמידים רוצה לשתף בחוויה שלו מהשיעור? איך היה לכם ליצור יחד בקבוצה? מישו מהתלמידים רוצה להגיב לעבודות שיצרתם יחד?

רשימת ציוד :

צבעי גואש

צבעי ידיים

כלים למים

מכחולים בעוביים שונים

גילי קרטון חתוכים לדוגמאות של פרחים (כ- 10 מוכנים מראש) + גלילים נוספים

מזלגות חד"פ

ניירות בגודל גיליון 220 גרם

עלים בגדלים שונים (שנאספו מראש)

עיתונים ישנים

גליל נייר לניקוי

סינרים משקיות ניילון

מערך שיעור בנושא פריחה והתחדשות – תחום הדעת : מלאכה

מטרת על – שיעור זה הוא חלק מיחידת הלימוד בנושא האביב המתחברת למאפייניה הייחודיים של עונה זו. בשיעור המלאכה נתחבר לנושא הכללי תוך התייחסות למטרות הכלליות של יחידת ההוראה, ובאופן ספציפי נתמקד בתופעת הפריחה וההתחדשות המאפיינים את האביב. התלמידים יתנסו בטכניקות שונות של מלאכה ותפירה ומתוך ההתנסות החווייתית יעלה החיבור לעולמם האישי.

מטרות ייעודיות –

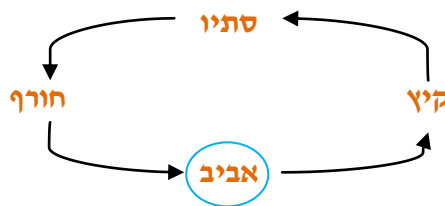
- התלמידים יתנסו בטכניקה של חותמות.
- התלמידים יתנסו בעבודה עם צמר.

- התלמידים יתנסו בעבודה עם לבד (גזירה, תפירה, הדבקה...).
- התלמידים יתנסו בהשחלת חרוזים על חוט מתכת ועיצובו.
- התלמידים ישפר וישכללו מיומנויות של מוטוריקה עדינה אשר נלמדו במהלך השנה (תפירה, גזירת בד, השחלת חרוזים, קשירת חוטים ועוד).

מהלך השיעור -

פתיחה (10 דק') :

הטרמה – מי יכול לומר לי מה הן ארבעת עונות השנה? (כותבים על הלוח בצורה מעגלית)

באיזו עונה אנו נמצאים כעת? (מקיפים בעיגול את האביב)

האביב הוא חלק ממעגל העונות וממחזוריות הטבע כפי שניתן לראות במעגל שנוצר על הלוח (מציירים חיצים בין העונות היוצרים מעגל).

אילו תופעות טבע ומאפיינים של האביב אתם מכירים מהחווייה שלכם? (אם יש צורך ניתן לכוון את התלמידים בשאלות: מה מזג האוויר? מה קורה לעצים? מה קורה לפרחים? מה קורה לחיות? אילו חיות שלא ראינו בחורף מופיעות באביב?). את התשובות רושמים על הלוח כמו שמש אסוציאציות.

קריאת שיר (במקביל השיר מוקרן על הלוח או כתוב על בריסטול):

”אביב פרחוני פרץ אל החורש

קשט את הכל מצמרת עד שורש

פורחות רקפות, רוקדים פרפרים

אביב מזמר לי אלף שירים”

(מאשה קלו)

אחד ממאפייני האביב הוא התחדשות הטבע לאחר תרדמת החורף – פריחת הפרחים והתעוררות הפרפרים. בפעילות הקרובה נתנסה בפעילויות יצירה הקשורה לפריחה ולפרפרים.

פעילות בתחנות (30 דק') :

ברחבי הכיתה יהיו כמה מוקדי פעילות סביב שולחנות, בכל תחנה תהיה כרטיסיה עם הוראות פשוטות בכתב ובמידת הצורך גם בציור לגבי הפעילות, וכן דוגמה לתוצר הסופי. המורה תסביר

בקצרה מה עושים בכל תחנה ולאחר מכן כל תלמיד יבחר לו תחנה, כאשר יסיים את הפעילות בתחנה זו יעבור לתחנה אחרת. המורה והסייעת יעברו בין התחנות ויסייעו לתלמידים במידת הצורך.

* התחנות הינן ברמות שונות ונדרשות מיומנויות מוטוריות שונות כך שכל תלמיד יוכל למצוא את מקומו ולהתנסות בעבודה המותאמת לרמתו, ועל פי מידת רצונו ושיתוף הפעולה שלו גם להיחשף למיומנויות חדשות.

* בכדי להקל את העבודה ניתן להכין מראש חומרים שונים בתחנות – למשל לחתוך מראש את חוטי הברזל לפרפרים, להכין עיגולי לבד לפרחים, להשחיל חוט במחט וכן הלאה...

* במידת הצורך, על פי שיקול דעת המורה והיכרותו עם הכיתה – ניתן להחליט על מספר מצומצם של תחנות, או לחילופין לבחור פעילות אחת בלבד.

1) פרפרים ממנקה מקטרות, אטב וחרוזים

- 1) גוף הפרפר - צבע את אטב הכביסה
- 2) כנפיים - השחל חרוזים על 2 מנקי מקטרות
- 3) כנפיים - צור צורת 8 מכל מנקה מקטרות
- 4) מחושים - השחל בקצה מנקה מקטרות נוסף שני חרוזים
- 5) חבר את המחושים לאטב הכביסה
- 6) הדבק את הכנפיים לפרפר

(רמה נמוכה)

2) פרפרים מגרב ניילון וחוט ברזל

- 1) כנפיים עליונות- חתוך מחוט הברזל הגמיש 2 חתיכות באורך 10 ס"מ
- 2) כנפיים תחתונות- חתוך מחוט הברזל הגמיש 2 חתיכות באורך 7 ס"מ
- 3) צור 4 עיגולים סגורים מחתיכות הברזל והשאר קצוות חוט ברזל לכל עיגול
- 4) השחל את גרב הניילון על העיגול של הכנף וקשור עם חוט בקצה. חזור על הפעולה בכל העיגולים
- 5) חבר עם חוט ברזל נוסף את כל קצוות העיגולים
- 6) גוף הפרפר – מעל נקודת החיבור בין העיגולים הדבק חרוז
- 7) עצב את כנפי הפרפר בצורה הרצויה לך
- 8) הדבק מחושים
- 9) צייר עם צבעי בד על הכנפיים

(רמה גבוהה)

3) פרח מפונפון

(רמה בינונית)

4) פרח בחותמות

(רמה נמוכה)

5) פרחים מלבד וכפתורים

- 1) גזור שורה של 5 חצאי עיגולים
- 2) תפור עם מחט תפר רץ רחב בתחתית השורה - - - - -
- 3) כוץ את התפר על ידי משיכת החוט כך שייווצר פרח סגור וקשור את החוט
- 4) במרכז הפרח הדבק כפתור או חרוז

1) חתוך חתיכת צמר באורך כ-40 ס"מ

2) קשור את הצמר סביב 2 עיגולי קרטון

3) לפף שכבה ראשונה מסביב לטבעות הקרטון

4) כשנגמר הצמר קשור צמר חדש (אפשר להחליף צבע)

5) כאשר החור הפנימי קטן השתמש במחט צמר כדי להכניס את הצמר לחור

6) כאשר החור הפנימי קטן מאוד גזור בעזרת מספריים את שולי טבעת הצמר עד שתגיע לקרטון – כך בכל היקף הפונפון

7) קשור בחוזקה צמר אותו הכנסת בין שתי טבעות הקרטון

8) גזור את הקרטונים

9) גזור את קצוות הפונפון כך שתיווצר צורת עיגול

10) הדבק את הפונפון על שיפוד / מקל

11) ניתן להוסיף בהדבקה עלי כותרת מסול

1) טבול את פקק השעם בקערת הצבע

2) הטבע את הנייר את החותמת

3) חזור על הפעולה 6 פעמים כך שייווצר מעגל (ניתן לערבב ולשלב צבעים)

4) לאחר שהצבע מתייבש גזור עם מספריים סביב צורת הפרח

5) הדבק במרכז הפרח כפתור

6) הדבק מקל ארטיק / שיפוד מאחורי הפרח

(רמה גבוהה)

(רמה גבוהה)

(רמה בינונית)

(1) גזור את העיגול בספירלה

(2) התחל לגלגל את הפרח מהחלק החיצוני של הספירלה עד למרכז

(3) הדבק את מרכז הספירלה לחלק התחתון של הפרח

(4) גזור עלים מלבד ירוק והדבק עליהם את הפרחים

(1) גזור 3 עיגולים בצבעים ובגדלים שונים לפי השבלונות המצורפות

(2) הדבק את העיגול הבינוני על הגדול ואת העיגול הקטן על הבינוני

(3) במרכז הפרח הדבק כפתור או חרוז

(4) גזור עלים מלבד ירוק והדבק תחת הפרח

סיכום (5 דק')

בשיעור זה התייחסנו לעונת האביב כחלק ממעגל עונות השנה המחזורי ועמדנו על אחד ממאפייני העונה המרכזיים – הפריחה וההתחדשות המתרחשים בטבע בעונה זו. בעקבות כך התנסו ביצירת פרחים ופרפרים בטכניקות עבודה שונות – השחלנו חרוזים, גזרנו ותפרנו בד, הטבענו חותמות ועוד...

רשימת ציוד

מנקי מקטרות
אטבי עץ
צבעי גואש
מכחולים דקים
כלים למים
חרוזים בצבעים שונים

אקדח דבק חם + סטיקים (לשימוש המורה בלבד!)

דבק UHU נוזלי
חוט ברזל גמיש
גרבי ניילון צבעוניים
צבעי טוליפ (לבד)
חרוזי יהלום
מחושי פרפרים
צמר בצבעים שונים
עיגולי קרטון
שיפודים
לבד בצבעים שונים
כפתורים צבעוניים
בריסטול לבן
פקקי שעם
מספריים

מערך שיעור בנושא אביב – תחום הדעת : מוזיקה

מטרת על: שיעור זה הוא חלק מיחידת הלימוד בנושא האביב המתחברת למאפייניה הייחודיים של עונה זו בארץ ובאירופה. שיעור המוזיקה מתייחס למטרות הכלליות של יחידת ההוראה תוך שימת דגש על מרכיבים מוזיקליים של הנושא, דרך התייחסות להבדלים בולטים בין עונת האביב האירופאית לבין האביב בארץ ישראל.

מטרות ייעודיות:

1. התלמידים ילמדו את הפרק הראשון של עונת "האביב" מתוך היצירה "ארבע עונות" של אנטוניו ויוואלדי, תוך התייחסות למבנה היצירה (רונדו) ולמרכיבים הבולטים של העוצמה, הגוון והטונליות.
2. התלמידים ישירו את השיר "איך יודעים שבא אביב?" מאת דתיה בן דור.
3. התלמידים יערכו השוואה בין עונת האביב באירופה לבין עונת האביב בישראל תוך התייחסות לשתי היצירות שנלמדו בשיעור.

מהלך השיעור:

1. על הרצפה יהיו פזורות כרטיסיות עם תמונות המסמנות את חלקי היצירה

18

התלמידים יאזינו לפרק הראשון של עונת "האביב" מתוך היצירה "ארבע עונות" של אנטוניו ויוואלדי. (<https://www.youtube.com/watch?v=9KN2pb-tuFY>) וינועו לפי קצב המוזיקה (הליכת פעמה) כל אחד בדרך חופשית משלו. התלמידים יתבקשו לעצור כל פעם ליד תמונה אחרת כשהמוזיקה "נחה" (הכוונה לסיום משפט מוזיקלי). האזנה מס' 1 – 5 דקות (הנחייה + הפעלה)

2. המורה תדביק את הכרטיסיות על הלוח בסדר אקראי. התלמידים יתבקשו לחזור אחרי תנועות הידיים של המורה כאשר המורה מבצעת "מראה מוזיקלית" - סדרה של תנועות ידיים המבטאות את המרכיבים המוזיקליים של היצירה: מבנה, אופי, מפעם, עוצמה, גוון. כאשר יש חזרות – אותה תנועה חוזרת. האזנה מס' 2 - 5 דקות (הנחייה + הפעלה)

לאחר ההאזנה והתרגול עם המורה, התלמידים יתבקשו לחזור על התנועות שנלמדו מתוך הזיכרון. עליהם לזכור אם תנועה מסוימת חזרה יותר מפעם אחת.

3. התלמידים יתבקשו לחזור אחרי תנועות הידיים של המורה, אך הפעם מורה תחסיר את החלקים שחוזרים מתוך "המראה המוזיקלית" והתלמידים ישלימו אותם לבד. בנוסף, המורה תצרף שירה לחלקים של המנגינה החוזרת:

הינה האביב הגיע!
ציפור קולה תשמיע...
נריע, נשיר במקלה!

האזנה מס' 3 - 5 דקות (הנחייה + הפעלה)

19

4. המורה תסדר על הלוח את הכרטיסיות שמסמנות את המנגינה החוזרת, ותסמן את המקומות שבהם חסרות כרטיסיות והתלמידים ישלימו את הרצף ע"י הוספת הכרטיסיות. הרצף שמתקבל ומסמן את המבנה המדויק של היצירה כולל דגשים בתחום העוצמה וטונאליות:

האזנה מס' 4 - 6 דקות (הנחייה + הפעלה)

20

5. התלמידים יתחלקו לצוותים של עד 4 תלמידים ויבצעו את היצירה באופנים שונים :

(א) צוות שישיר בחלקים של חזרות עם המילים הכתובות שיקבלו -
 "הינה האביב הגיע!
 ציפור קולה תשמיע...
 נריע, נשיר במקהלה!"

(ב) צוות שיעקוב במהלך היצירה אחר הכרטיסיות שעל הלוח.
 (ג) צוות שיבצע את ה"מראה המוזיקלית" בתנועות ידיים בישיבה.
 (עם סיום הפעילות הצוותים יכולים להתחלף)
 האזנה מס' 5 – 7-9 דקות (הנחייה + הפעלה)

6. התלמידים יתבקשו לחזור על הבית הראשון של השיר "איך יודעים שבא אביב?" מאת דתיה בן דור, המוכר להם מהשיעורים הקודמים. התלמידים יתבקשו לסמן על הדפים שחולקו מראש את המילים ואת המשפטים המאפיינים את האביב בישראל. תלמידים אשר יתקשו בביצוע המשימה ישלימו אותה בעזרת תיווך של המורה.

איך יודעים שבא אביב?
 מסתכלים סביב סביב

ואם רואים שאין עוד בוך בשבילים

ואם רואים שנעלמו המעילים

ואם פרג וגם חרצית

לכבוד החג קישטו ארצי

אז יודעים (אז יודעים)
שבא אביב (שבא אביב)
אז יודעים שבא אביב ,
אז יודעים שבא אביב .

5 דקות

7. התלמידים ידונו בהנחיית המורה על הבדלים בולטים וגם על מאפיינים משותפים בין עונת האביב בארץ ובאירופה תוך מתן דוגמאות מתוך היצירה של אנטוניו ויואלדי והשיר של דתיה בן דור. לסיכום השיעור כל אחד יבחר בתכונה שהכי מסמלת עבורו את עונת האביב.
10-12 דקות.

מערך שיעור בנושא אביב – תחום הדעת : תנועה

מטרת על: שיעור זה הוא חלק מיחידת הלימוד בנושא האביב המתחברת למאפייניה הייחודיים של עונה זו. שיעור התנועה מתייחס למטרות הכלליות של יחידת ההוראה תוך שימת דגש על מרכיבים תנועתיים והבעה תנועתית של הנושא, בניסיון לפתח בתלמידים יכולת הבעה תנועתית לא מילולית.

מטרות ייעודיות:

1. התלמידים יגדירו מהו אביב בשבילם.
2. התלמידים יבחרו מילים המתארות את עונת אביב באופן כללי.
3. כל תלמיד ינסה להביע את המילים בתנועה.
4. התלמידים יבנו קטע תנועתי קצר, על פרק ה"אביב" מתוך היצירה "ארבע עונות" של ויואלדי.
5. התלמידים יציגו את הקטע התנועתי.

מהלך השיעור:

1. צפייה בקטע הבא בו נשמעת מוסיקה של ויואלדי פרק האביב מתוך יצירתו "ארבע עונות" ונראות תמונות של פרחים וציפורים.

https://www.youtube.com/watch?v=c_HNNng6sSE (3.5 דק')

שיחה קצרה מה קורה באביב - באופן אישי ומה הם מאפייני האביב - מה קורה בטבע. מתוך

השיחה יעלו מילים כמו: פריחה, התחדשות, פרחים, עצים, ציפורים, גשם קל, רוח וכו'... 5) דק')

2. על הרצפה יהיו פזורים דפים בגודל A4. כל תלמיד יקבל טוש ויכתוב על דף (תלוי במספר התלמידים - אפשר גם 2 דפים) מילה המסמלת עבורו את האביב (כל תלמיד יכתוב בתורו כדי שמילים לא יחזרו על עצמן). את הדפים תולים על קירות החדר. (5 דק')
3. התנסות תנועתית: התלמידים עומדים במרכז החדר, בכל פעם המורה תקריא בקול רם מילה אחת והנחיות תנועתיות לביצוע. מוסיקת רקע: פרק האביב מתוך "ארבע העונות" (5-10 דק')
- לדוגמא:

פריחה: הגוף מנסה להיות הכי קטן שהוא יכול וכמה שיותר קרוב לרצפה. לאט לאט נשלחים האיברים והגוף מתחיל לגדול ולגבוה, תנועה של התמתחות כמו שקמים בבוקר. התחדשות: הגוף עייף, מתהלכים בחדר שפופים וכפופים באיטיות, מתחילים להתנער, להתעורר מתרדמת החורף, להתלבש בחגיגות ולנוע בחדר במהירות שעולה בהדרגה. ציפורים: נעים בחדר, פורשים את הידיים כמו כנפיים, מנסים לעוף ממקום למקום ולהרגיש איך הרוח מניעה אותנו ואנו משייטים על כנפיה.

22

פסח: ניקיונות - תנועות של קרצוף באוויר וקרצוף הגוף, לנסות לקרצף עם איברי גוף שונים.

4. התלמידים יחולקו לזוגות (אפשר כמובן 3 או יחיד לפי מה שמרגיש מתאים לתלמידים) ויבחרו מילה מתוך מאגר המילים בנושא האביב, הכללי או האישי. התלמידים ירכיבו קטע תנועתי קצר מתוך החוויה התנועתית שחוו בפעילות הקודמת. (5-10 דקות)
- המורה עוברת בין הקבוצות ועוזרת בהנחיה. תלמידים שיתקשו לזכור את הקטע התנועתי יוכלו ליצור הנחיות כלליות ולא בהכרח שיזכרו רצף תנועות אלא הנחיה שבכל פעם הם ממלאים אותה אך לא בהכרח באותו אופן. לחילופין ינסו לייצג בתנועה קטע מוסיקלי שהם זוכרים טוב מתוך היצירה.

5. כל קבוצה תציג את הקטע התנועתי, תספר איזו מילה נבחרה וכיצד בנו את הקטע. (5 דק')

6. התלמידים יבחרו כל פעם 2 או 3 קבוצות שיציגו את הקטעים ביחד לרקע מוסיקת האביב. התלמידים שצופים ינחו את הקבוצות מתי להתחיל וימקמו אותן בחלל וכך ייווצר ריקוד שמורכב מכמה קטעים תנועתיים. בקבוצה מתקדמת ניתן להתייחס יותר למבנה המוסיקלי ולהתאים את הקבוצות לקטע שחוזר על עצמו ביצירה (על בסיס הידע שנצבר בשיעור המוסיקה) וכך מי שלמעשה קובע איך יראה הריקוד היא המנגינה. (10 דקות)

7. התלמידים יבחרו כל פעם 2 או 3 קבוצות שיציגו את הקטעים ביחד לרקע מוסיקת האביב. התלמידים שצופים ינחו את הקבוצות מתי להתחיל וימקמו אותן בחלל, וכך ייווצר ריקוד שמורכב מכמה קטעים תנועתיים. (10 דק')

סיכום:

יצירה תנועתית מתחילה מזרע קטן של מחשבה, כמו המילה שחשבנו עלייה ומתוכה כל אחד המציא תנועות לעצמו ואחר כך ביחד. מתוך מילה הצלחנו לייצר קטע תנועתי משותף עם נושא שחיבר את כל התנועות/מחשבות/מילים לריקוד האביב שלנו.

הערות למורה

- פעילות תנועתית בקבוצת גיל של כיתה ד' תלויה מאוד בהרכב הכיתתי ובאופי התלמידים. מניסיוני, בגיל הצעיר התלמידים יותר פתוחים לחוויה תנועתית ופחות נתונים לביקורת עצמית ומבוכה, ולכן העושר התנועתי הוא מלא אסוציאציות ותנועה חופשית. לאור העובדה שמדובר בתלמידים עם בעיות התנהגותיות ניסיתי במערך השיעור לייצר כמה שיותר פעילויות שמגרות את החושים: הראייה - צפייה בוידאו, מחשבה- שיחה והעלאת מילים שקשורות לאביב, מגע: כתיבה על הדפים ולבסוף הגעה לחוויה תנועתית שגם היא מתחלפת במהירות (כל התנסות באופן

23

- תנועתי לא תיארך יותר מדקה). השימוש בקטע מוסיקלי אחד יכול להוות בעיה שכן החזרתיות המרובה עלולה לשעמם, לכן אנסה להביא עוד קטעי אביב, לדוגמא:
- הסימפונייה הראשונה של **רוברט שומאן** המכונה "האביב".
 - "סונטת האביב" של **לודוויג ואן בטהובן**.
 - "קולות האביב" ולס של **יוהאן שטראוס הבן**.
 - "סוויטה סימפונית - אביב" **קלוד דביסי**
 - "סימפוניית האביב" של **בנג'מין בריטן**.
 - אולי גם קטע מוכר יותר כמו "איך יודעים שבא אביב" או שירי פסח עם זאת, יש חשיבות לכך שפרק האביב יחזור על עצמו כמה פעמים במהלך השיעור כדי שהתלמידים יחו את המוסיקה וכך יכירו אותה.
- במהלך השיעור התלמידים יתנסו בתנועה באופן חופשי ולאחר מכן לעבד את התוכן התנועתי לכדי קטע תנועתי קצר בזוגות אותו ידרשו לזכור. לבסוף, תוכל הקבוצה להיות שותפה ליצירת קטע תנועתי המורכב מכמה קבוצות, פעם כקהל ופעם כמבצעים.

סיכום היחידה

יחידת ההוראה פרסה בפני התלמידים דרך תחומי הדעת השונים מגוון רחב של התייחסויות לעונת האביב כחלק ממעגל עונות השנה, על מאפייניה השונים ותופעות הטבע המתרחשות בה. סדר השיעורים נלקח בחשבון בבניית רצף המערכים – שיעור האומנות פתח את נושא האביב דרך הצגת יצירת אומנות שונות והתנסות בטכניקה של חותמות ליצירת פרחים, בשיעור המלאכה ההתייחסות הייתה למחזוריות עונות השנה ולתופעת הפריחה והופעת הפרפרים בעונת האביב, בשיעור המוסיקה נחשפו ליצירה מוסיקלית ושיר העוסקים בנושא ועמדו על השוני בין האביב

הארץ ישראלי ואביב האירופאי ובשיעור תנועה התנסו בהבעה תנועתית בעקבות מילים הקשורות לאביב.

אנו ממליצות, כסיכום משמעותי ליחידת הוראה זו, לקיים אירוע מסכם בו יוצגו יצירות התלמידים משיעורי האומנות והמלאכה, יושמעו ויוצגו התוצרים משיעור המוסיקה וייערך מופע קצר של תוצרי שיעור התנועה. באופן זה התלמידים יחוו תחושת העצמה בעקבות הצגת תוצריהם בצורה פומבית והנושא יסוכם בצורה מכובדת ומעמיקה.

סיכום

יחידת הוראה זו עסקה בנושא האביב ויועדה לתלמידים בכיתות ג'-ד' הלומדים בבי"ס לחינוך מיוחד על רקע של בעיות התנהגות ולקויות למידה. בבית הספר בו אני עובדת התלמידים בכיתות ז'-יב' והרקע בחינוך מיוחד דומה לפרופיל התלמידים שנבחרו ביחידת הוראה זו. נושא יחידת ההוראה, האביב, הוא כללי ועשוי להתאים לתלמידים איתם אני עובדת, בעיקר לשכבות הצעירות – אף כי נדרשות התאמות מסוימות בתכני ההוראה ובמתודות על מנת להתאים את היחידה לגילאים הבוגרים יותר.

כך לדוגמה, בשיעור האומנות רמת השאלות המנחות בדיון יכולה לעלות ולפנות לכיוון אישי – אילו תחושות מעלים בכם הציורים? מה הן תחושותיכם לגבי עונת האביב? אם הייתם צריכים לתאר את עונת האביב באילו צבעים וצורות הייתם משתמשים על מנת להביע את רגשותיכם? כמו כן ניתן לנתח לעומק יצירת אומנות אחת ולהעלות מושגים מעולם האומנות – קומפוזיציה, נקודת מבט, צבעוניות, טקסטורות ועוד... בשלב המעשי הייתי נותנת לתלמידים לעבוד בצורה אישית, עם אופציה לחותמות אך גם לציור חופשי.

בשיעור המלאכה כדאי יהיה לבחור לפתיחה מתודה אחרת מזו המתייחסת למעגל עונות השנה אשר בדרך כלל מוכר לילדים בגילאים אלה ולהחליפה במתודה אחרת, למשל קריאת שיר ברמה המתאימה לתלמידים בגילאים אלה מבחינת רמת השפה, אורך השיר והתכנים שהוא מביא. לאחר מכן ניתן יהיה לפתח דיון בנושא עונות השנה, כיצד הן מוצגות בשיר, אילו צבעים ותופעות טבע הוא מעלה, באילו מושגים משתמש וכו'... בשלב המעשי הייתי משלבת לצד משימות פשוטות תחנות בהן נדרשת יותר עבודת תפירה וגזירה מדויקת, את החותמות הייתי נותנת לתלמידים ליצור בעצמם מסול מודבק על קוביות עץ.

בשיעור המוסיקה לא נדרשות התאמות מיוחדות, מלבד החלפת השיר "איך יודעים שבא אביב" בשיר המתאים יותר לגיל התלמידים. בשיעור התנועה תהיה התייחסות מיוחדת לעבודה אישית שכל אחד יעשה בעקבות קטע מוסיקלי אותו יבחר ורק לאחר מכן תעשה מתוכו עבודה משותפת של רצף הקטעים עד ליצירת משפט תנועתי שלם.

ביבליוגרפיה

- בארקלי, ר.א. (2003). לשלוט ב ADHD. עמודים 35-49. תל אביב: הוצאת גלילה.
- לאבוי, ר', (2008). פריצת דרך במוטיבציה: 6 סודות שיעוררו מוטיבציה אצל ילדיכם. חיפה: אמציה.
- רון, ח. (2007). סוגיות ומחלוקות בנושא השילוב וההכלה במסגרות חינוך פורמאליות, שילובים, עמודים 27-56. חיפה: "אחוזה" הוצאה לאור.
- רצון, מ. (1996). התפתחות מוטורית תחושתית ותהליכי למידה. תל-אביב: הוצאת סמינר הקיבוצים והמכללה לחינוך.